

Stručni rad

GLAZBENO STVARALAŠTVO U PRVA TRI RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Staša Berkopec
Osnovna škola Janka Kersnika, Brdo

Sažetak

U ovom članku opisat ću *glazbeno stvaralaštvo*, jednu od tri ključne aktivnosti u nastavi glazbene kulture. Usredotočit ću se na aktivnosti koje su primjerene i provode se u prva tri razreda te pokušati utvrditi važnost ovih aktivnosti za razvoj dječje mašte, kritičkog mišljenja, estetskog doživljaja i, naposljetku, važnosti odnosa psihomotoričkog razvoja i aktivnosti povezanih s glazbom. Teoriju potkrepljuju dva primjera iz nastave, koji predstavljaju samo ideju, tj. jednu od bezbroj mogućnosti kojima se učitelji mogu koristiti. Smatram da u redovnoj nastavi, s izuzetkom glazbene i likovne kulture, vrijeme ne dopušta kreativno izražavanje, interpretaciju i improvizaciju, dok je kod djeteta upravo taj čimbenik vrlo važan za cjelovit razvoj osobnosti. Zato učitelji moraju biti svjesni dimenzije kreativnosti i poznavati njezine karakteristične oblike.

Ključne riječi: glazba, stvaralaštvo, mašta, likovno izražavanje, igra

1. Uvod

Kreativne aktivnosti prirodna su i nužna sastavnica svake umjetnosti te karakteristično obilježje glazbenog razvoja koje se javlja već na predškolskoj razini. Važno je da ih učitelj održava i potiče kao temeljnu metodu učenja u glazbenoj kulturi. Djeca kroz kreativnost oslobađaju svoju zvučnu imaginaciju, a učitelj kreativnost usmjerava prema zacrtanim ciljevima. Učitelj mora biti svjestan dimenzija kreativnosti i poznavati njezine karakteristične oblike [5].

Kreativno izražavanje uz glazbu proizlazi iz glazbene percepcije, a očituje se u drugim oblicima komunikacije. U prva tri razreda djeca najspontanije izražavaju svoje doživljaje i percipirane karakteristike zvuka kroz kreativno kretanje, veselje i ples. Međutim, pokušavaju ih izraziti i likovno ili verbalno [5].

2. Teorijski dio

„Nastava likovne i glazbene kulture jedino su polje u odgojnom i obrazovnom iskustvu gdje mlada osoba ima priliku istinski pronaći sebe kao jedinstvenu osobnost: jedino ovdje nema spremnih odgovora koji bi diktirali što treba osjećati, vidjeti i misliti te kako pronaći samoaktualizaciju” [4]. Kreativnost u nastavi glazbe stoga je vrlo važna za samog učenika jer upoznaje sebe i prisiljen je razmišljati te izražavati svoje ideje. Važno je da učitelj tu djeluje kao motivirajući čimbenik i da učenika ne ograničava u stvaranju jer je vrlo poželjno da proizvod učenikovog stvaralaštva bude originalan. Prve oblike kreativnosti možemo kod djeteta opaziti već u predškolskom razdoblju. U razvoju glazbenog stvaralaštva dijete raspolaže melodijom, ritmom, formom i ekspresivnim kvalitetama (boja zvuka, tempo, dinamika) [1]. U prva tri razreda osnovne škole tu kreativnost treba nadograđivati. Cijeli kreativni proces u nastavi glazbe ima smisla jer je potkrijepljen operativnim ciljevima učenja [4].

Glazbenu kreativnost razvijamo [1]:

- istraživanjem i upoznavanjem glazbenih elemenata i zakonitosti
- istraživanjem svijeta zvukova
- kroz eksperimentalno instrumentalno i vokalno stvaralaštvo – istraživanje novih zvučnih mogućnosti
- stvaranjem instrumentalnih pratnji pjesama, priča i dramatizacija
- stvaranjem vlastitog instrumentalnog sadržaja
- stvaranjem vlastitog vokalnog sadržaja (izmišljanje stihova i melodije, izmišljanje stihova na poznatu melodiju)
- stvaranjem melodije i teksta nastavljajući nedovršene pjesmice
- melodičnim pitanjima i odgovorima
- osmišljavanjem i izradom dječjih glazbenih instrumenata itd.

U nastavi glazbene kulture danas sve važnije postaje pitanje oblika učenja koji učenike potiču na različite glazbene aktivnosti. „Learning by doing”, tj. učenje kroz praksu, naglašava važnost suradnje učenika i njegovog vlastitog razmišljanja. [4]. Glazbene aktivnosti jedan su od najprirodnijih oblika izražavanja kreativnosti. Dvije su važne razine u kreativnosti učenika, a to su ekspresivna i produktivna.

Ekspresivna razina odnosi se na djetetovo slobodno izražavanje u glazbi i uz nju. Ova je razina izravno pod utjecajem okoline koja prihvaća, potiče ili odbija učenikove spontane pokušaje. Produktivna je razina, međutim, viša razina

glazbenog iskustva i povezana je s razvojem svijesti o oblikovanju glazbe. Ta se razina može povezati s metodom rješavanja problema jer uključuje višu razinu glazbenog znanja i preciznije definiran odgojno-obrazovni cilj pojedinog zadatka [4].

2.1. Glazbeno stvaralaštvo u glazbi

Dijete razvija kritički odnos prema vlastitom stvaralaštvu, a na njegovu kreativnost utječe poticajno okruženje i osobni primjer učitelja. Glazbeno stvaralaštvo vodi do glazbe kao postignuća dječje kreativnosti, što se ogleda u dva oblika glazbenog izražavanja:

- rekreacija – pjevanje ili gluma, koje dijete jedinstveno izražava kroz vlastiti doživljaj i estetsko oblikovanje
- glazbena produkcija – različiti ritmički ili melodijski sadržaji koje djeca stvaraju sama kroz pjevanje i instrumentalnu igru (pjevačka invencija, oblikovanje pratnje i oblikovanje zvučnog sadržaja) [5]

2.2. Glazbeno stvaralaštvo uz glazbu

Dijete izražava glazbene doživljaje ili zvučne predodžbe u okviru kreativnog kretanja i plesa, te likovnog i verbalnog stvaralaštva. Stvaralaštvo uz glazbu znači povratnu informaciju o doživljaju i percepciji određenog glazbenog djela [1].

IZRAŽAVANJE KROZ PLES I POKRET

Stvaralaštvo uz glazbu prevladava kao metoda uglavnom u početnom razdoblju školovanja, kada su djeca najpodložnija ovakvom izražavanju. Pjevanjem, ritmičkim izricanjem, sviranjem glazbenih instrumenata ili slušanjem glazbe potičemo učenike da slobodno i neposredno otkrivaju izražavanje pokretima prema svojim mogućnostima. U prvom je planu kreativni dječji ples koji proizlazi iz glazbenih osjećaja koji se bude i vezan je uz jednostavnu tehniku pokreta i mimike [3].

LIKOVNO IZRAŽAVANJE

Likovno izražavanje kao metoda stvaralaštva najučinkovitije je od 4. do 6. razreda, što ne znači da ga ne smijemo i ranije uključiti u nastavu glazbene kulture. Učenike usmjeravamo na izražavanje zvučne predodžbe ili same glazbe kreativnim traženjem likova koji simboliziraju pojedine zvukove, a svojim slijedom izražavaju mjeru, ritam i sl. Likovna se aktivnost odvija usporedno s glazbom ili slijedi prema predodžbi iz sjećanja [3].

VERBALNO IZRAŽAVANJE

Iako je svojstveno razdoblju od 7. do 9. razreda osnovne škole, već ranije postupno razvijamo sposobnost verbalnog izražavanja glazbenih doživljaja i predodžbi te razumijevanje odnosa riječi i glazbe u pjesmi [3].

Kreativnost u glazbi može uspješno razvijati samo učitelj koji je i sâm kreativan. Važno je da učitelji budu svjesni odgovornosti za ostvarenje odgojno-obrazovnih zadataka te uvijek promišljenih i planiranih nastavnih sati [4].

2.3. Primjeri iz prakse

JUTRO

Ciljevi:

- učenici izražavaju glazbene doživljaje i predodžbe pokretom, plesom i likovnim izražavanjem
- učenici pjevaju, sviraju i rekreiraju glazbene sadržaje
- učenici stvaraju glazbu, oslobađaju vlastite zvučne ideje i maštu te iskušavaju procese oblikovanja glazbe.

Tijek igre:

Učenici su poslušali suitu *Peer Gynt* Edvarda Griega, *Jutro*. Dobili su zadatak da se spontano kreću uz glazbu (pokretom interpretiraju ono što čuju). Na kraju ulomka učenicima sam podijelila prazan list papira i bojice, ponovno pustila ulomak i ovaj ih put zamolila da izraze svoje osjećaje uz glazbu. Na kraju sam im predstavila ulomak i podijelila ih u četiri skupine, dajući svakoj skupini listić s tekstom *Jutro (Anica Černež)*:

Jutro nad gorom, nad poljem,
sunašce zlatno je ustalo.
Na zemlju još uspavanu
tisuću slugu je poslalo.

Svaka je skupina odabrala nekoliko Orffovih instrumenata, a onda sam im dala nekoliko minuta da osmisle melodiju i glazbenu pratnju na zadani tekst. Mogli su se koristiti i vlastitim glazbalima. Kada su završili s radom, svaka je skupina predstavila svoje ostvarenje.

BOJE

Ciljevi:

- učenici uz pokret i glazbenu pratnju izražavaju sadržaj kroz maštu i doživljaj
- tijekom izvođenja učenici doživljavaju vlastita ostvarenja, pri čemu osjećaju radost i druge pozitivne osjećaje.

Tijek igre:

učenike sam podijelila u četiri skupine i svaka je skupina izvukla omotnicu određene boje. Skupinama sam dala 5 minuta da najprije odaberu instrumente po vlastitom izboru, a zatim pokretom i melodijsko-ritmičkom pratnjom interpretiraju nacrtanu boju. Nakon 5 minuta prekinula sam rad i svaka je skupina predstavila svoj proizvod (interpretaciju).

3. Zaključak

U članku je jasno prikazana važnost i značaj glazbenog stvaralaštva u prva tri razreda osnovne škole te način na koji se odvija stvaralačka aktivnost. I sama sam to u praksi iskušala s učenicima trećeg razreda, što je prikazano u dva primjera. Aktivnost „Jutro” uključuje različite kreativne aktivnosti u glazbi i uz nju. U prvom dijelu učenici izražavaju glazbu pokretom i plesom, a u drugom dijelu likovnim izražavanjem. Posljednji je dio produciranje glazbene pratnje i melodije. Aktivnost „Boje” prikaz je glazbene produkcije (glazbeno stvaralaštvo u glazbi), koju možemo prilagoditi sposobnostima učenika. Učenici su aktivnostima stvaranja izuzetno uživali, pokazavši vrlo različita i originalna ostvarenja. Od mlađih učenika

(prve tri razreda) možemo očekivati više originalnosti jer pri stvaranju još nisu opterećeni s onim što je ispravno, a što nije. Stvaralaštvo na satu glazbe ne poznaje granice, svatko se izražava onako kao što osjeća i zato vjerujem da stvaranje pomaže u razvoju cjelokupne djetetove osobnosti i otvaranju djeteta prema vanjskom svijetu. Važno je da učitelji budu svjesni važnosti kreativnosti i nastoje učenicima dati što više mogućnosti da je iskažu u nastavi.

4. Literatura

- [1.] Denac, Olga. 2002. *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti: priročnik za vzgojitelje, razredne učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.
- [2.] Oblak, Breda. 2000. *Glasbena slikanica 2: priročnik za učitelje*. DZS. Ljubljana.
- [3.] Oblak, Breda. 2003. *Glasbena slikanica 3: priročnik za učitelje*. DZS. Ljubljana.
- [4.] Oblak, Breda. 1997. *Ustvarjalnost v glasbeni vzgoji: Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo*. Svezak 2. Str. 121—128. Akademija za glasbo. Ljubljana.
- [5.] Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. 2011. *Učni načrt za glasbeno vzgojo (Kurikulum glazbene kulture)*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.